
Çocukluk Dönemi Din Eğitimi

Mustafa KÖYLÜ - Cemil ORUÇ

Ankara: Nobel Yayıncılık, 2017, 195 sayfa.

ISSN: 6053207214

Yaşamın altın yılları olarak bilinen erken çocukluk dönemi, ilk öğrenme ve deneyimlerin kazanıldığı, içerisinde kritik dönemlerin bulunduğu, çocuğun bu dönemde sahip olduğu kazanımlarla ileriki yaşantısının büyük ölçüde şekillendiği ve bu nedenlerden dolayı tesadüflere bırakılmaması gereken bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde çocuğun gelişim özelliklerine paralel olarak verilen bütüncül bir eğitim, çocuğun gelişimi ve yaşantısı için önem taşımaktadır. Çocuğa verilen bütüncül eğitimin içinde bulunan, bilişsel, fiziksel, dil, sosyal-duygusal gelişim alanlarına paralel gelişim gösteren ve çoğu kez çocukların idrak edemeyeceği, özümseyemeyeceği düşünülerek geri planda bırakılan dini gelişim alanı da bu dönem çocuklarına verilen bütüncül eğitimin kapsamı içerisinde yer almalıdır.

Prof. Dr. Mustafa KÖYLÜ ve Doç. Dr. Cemil ORUÇ tarafından hazırlanmış olan “Çocukluk Dönemi Din Eğitimi” adlı eserde, doğumdan yaklaşık on yaşına kadar çocuğun dini gelişiminin diğer gelişim alanlarıyla paralel olarak nasıl bir gelişim gösterdiği incelenmiştir. Bu gelişim sürecinde, çocuğun çevresinde bulunan yetişkinlerin nasıl bir tutum sergilemesi gerektiği ve çocuğa verilecek olan din eğitiminde hangi hususlara dikkat edilmesi gerektiği tespit edilerek çocukların gelişimine uygun bir din eğitiminin nasıl olması gerektiği ortaya konmak istenmiştir. Hazırlanan eserde din, psikoloji ve pedagoji ile ilgili yapılmış olan birçok araştırmadan faydalanılmıştır.

Eser, “Çocukluk Dönemi Gelişim Özellikleri”, “Çocukluk Dönemi Dinî Gelişim” ve “Çocukluk Dönemi Din Eğitimi” olmak üzere 3 bölümde hazırlanmıştır.

Geliş Tarihi/Received Date: 06.05.2019 Kabul Tarihi/Accepted Date: 05.11.2019

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

Birinci bölüm olan Çocukluk Dönemi Gelişim Özellikleri kapsamında, biyolojik gelişim özellikleri, bilişsel gelişim özellikleri, dil gelişimi özellikleri, psiko-sosyal gelişim özellikleri, ahlaki gelişim özellikleri günümüz gelişim kuramlarıyla açıklanmakta ve din eğitimindeki yerleri değerlendirilmektedir. Biyolojik gelişimde, çocuğun 12 yaşına kadar olan duyuşsal ve fiziksel gelişim özellikleri açıklanmıştır. Bilişsel gelişim açıklanırken Piaget' nin bilişsel gelişim kuramı özellikleri, dönemleri ve gelişim görevleri ele alınmıştır. Dil gelişimi, davranışçı kuram, sosyal öğrenme kuramı ve psiko-linguistik kuramdan faydalanarak açıklanmaktadır. Dil gelişimi kapsamında din gelişiminin sağlanması için de çocukta din dilinin gelişiminin önemine vurgu yapılmaktadır. Dil ve kavramların gelişimi konusunda çocuklarla kurulan iletişimin niteliğine değinilmekte ve çocukların kelime bilgisini, iletişim becerilerini arttırmada yetişkinlere önerilerde bulunmaktadır. Psiko-sosyal gelişim, Sigmund Freud'un psikodinamik kişilik kuramı ve Erik H. Erikson'un psikososyal gelişim teorileriyle açıklanmıştır. Bu bölümde, Erikson'un Freud'dan farklı olarak sekiz evrede incelediği psiko-sosyal gelişim evreleri açıklanmaktadır. Bu evrelerden, temel güvene karşı güvensizlik aşamasında, dindarlığın temel adımı olarak öngördüğü güven duygusundan da bahsedilmiştir. Ahlaki gelişim özellikleri değerlendirilirken Piaget' nin ahlaki muhakeme teorisi ve Lawrence Kohlberg'in ahlaki yargı gelişimi teorisi kapsamında çocuğun ahlaki gelişiminin basamakları incelenmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda eserde ahlâk gelişimi, gelişimsel dönemlere göre ahlâk öncesi dönem, bencillik dönemi, başkalarına uygunluk dönemi, duygusal vicdan dönemi, akılcı vicdan ve evrensel ahlâk dönemi olmak üzere beş aşama hâlinde incelenmektedir. Ahlâk gelişimi süreci incelendikten sonra gündeme gelen ahlak eğitimiyle ilgili olan temel hususlara da eserde yer verilmektedir.

İkinci bölüm olan çocukluk dönemi dinî gelişimde, çocukta dinin kaynağı, dinî gelişim ilkeleri, çocukta dinî inanç ve tasavvurların gelişimi, dinî tecrübe gelişimi ele alınarak çocukluk dönemi dinî gelişim özellikleri açıklanmaktadır. Kitabın bu bölümünde İslâm eğitiminin iman ve ibadet boyutlarına değinilmektedir. İslâm eğitiminin bir başka boyutu olan ahlâk gelişimi ve eğitimine, ifade edildiği gibi eserin birinci bölümünde yer verilmektedir. Çocukta dinin kaynağı bölümünde, dini inancın kaynağını açıklayan psikolojik, biyolojik ve teolojik incelemelere başvurulmuştur. Bu hususta Sigmund Freud, Ana-Maria Rizzuto, Gordon Allport, Rudolf Otto, Alister Hardy, Richard Dawkins, Dean Hamer, Antoine Vergote gibi bilim insanlarının dinin kaynağıyla ilgili yaptığı araştırmalardan bahsedilmiştir. Bunlarla birlikte İslâm düşüncesinde dinî duygu ve maneviyatın kökleri açıklanırken A'râf sûresi 172, Gâşiye sûresi 21-22, Hicr sûresi 29, Rûm sûresi 30. ayetleri ile Hz. Peygamber'in (s.a.v) fitrat

hadisinden yararlanılmıştır. Ardından dini gelişim ilkeleri çocukların gelişim özelliklerine paralel bir şekilde açıklanmıştır. Çocukta dinî inanç ve tasavvurların gelişimi bölümünde, İslâm inanç esasları kapsamında yer alan Allah, kutsal kitap, peygamber, melek tasavvurlarına değinilmiştir. İnanç ve tasavvurların oluşumunda, Allah'ın sıfat ve yaratmalarının, çocuğun gelişim dönemlerinin, cinsiyet faktörünün, Kur'an kıssalarının ve çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevrenin önemine değinilmektedir. Dini tecrübe gelişiminde ise dua, ibadet ve ölüm konuları ele alınarak çocukların gelişimlerine uygun bir şekilde nasıl izah edilmesi gerektiği açıklanmıştır. Dua konu başlığında, Allah'ın yapılan duaya nasıl, ne zaman ve hangi şekilde karşılık verdiği ve adaletinin nasıl tecelli ettiği, bu durumun çocuğa nasıl açıklanacağı ve dua eğitiminde temel olan ilkelere yer verilmiştir. İbadet alışkanlığının kazandırılması konusunda da yine gelişim özellikleri çerçevesinde bir sıralama takip edilmiştir. İbadet tutumunun kazandırılmasında, ibadet yerlerinin çocuklar açısından önemi, benlik kavramının ibadet tutumuyla ilişkisi ve ibadetlerin sembolik hareketlerden ziyade günlük yaşantımıza olan etkilerinin önemine yer verilmiştir. Eserde namaz, oruç, zekât ibadetleri gelişim açısından değerlendirilmiş ve çocuklara ibadet bilincinin kazandırılması için yetişkinlere önerilerde bulunulmuştur. Kitapta hac, umre, kurban ibadetlerinin çocuklara nasıl anlatılması gerektiği ve çocukların dini gelişimleri üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesine ayrıca yer verilmemiştir. Fakat çocukları kutsal mekânlara götürmenin, kutsallık hissinin gelişimi ve din eğitimi açısından önemi vurgulanmıştır. Dinî tecrübe gelişiminin son konusu olan ölüm olgusu da çocukların dinî gelişimi ve inancı açısından eserde incelenmektedir. Yine çocukların yaşlarına uygun olarak ölümün nasıl açıklanması gerektiği, ölümün açıklanması için çocukta bulunması gereken yeterlilikler, ölüm sonucunda çocukta görülen davranış bozuklukları ve ölümün açıklanmasıyla ilgili yapılan yanlışlar üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, çocukluk dönemi din eğitiminde aktif rol oynayan unsurlardan aile, okul ve medyada din eğitimi konu başlıkları ilke ve yöntemleriyle birlikte açıklanmaktadır. Ailede din eğitiminin nasıl olması gerektiği ifade edilirken çocuğun aile içerisindeki yerini ve önemini açıklayan ayetlere, hadislere yer verilmektedir. Bu çerçevede, din eğitiminde ailenin çocuğuna karşı olan sorumlulukları belirlenmekte ve ailenin önemi vurgulanmaktadır. Eserde, günümüz aile yaşantısında gerçekleşen köklü değişikliklere de değinilmekte ve din eğitimi açısından oluşan problemler sıralanmaktadır.

Ailede verilen din eğitiminin ilkeleri, huzurlu bir aile ortamının oluşturulması, ebeveynlerin doğru model olması ve pozitif disiplin anlayışının uygulanması olarak belirtilmektedir. Huzurlu bir aile

ortamının oluşturulması ilkesinde, bir ailede olması gereken taahhüt, bağlanma, zaman birlikteliği, iletişim, takdir ve teşvik, rol performansları, manevi ortam, kriz ve stresle başa çıkma unsurları açıklanmıştır. Pozitif disiplin anlayışının uygulanmasında, aile tutumlarına göre çocuklarda gelişen Allah tasavvurları hakkında bilgi verilmektedir. Bu ilkeler doğrultusunda verilen din eğitiminde ailede izlenecek yöntemler önerileriyle birlikte aile birlikteliğini güçlendirme, dinî bir hayat tarzı geliştirme, din dili sistemini öğretme, Kur'ân kıssalarını etkin kullanma, çocukların ilişkilerini destekleme olarak belirlenmiştir.

Din eğitiminde ailenin önemi açıklandıktan sonra çocuğun eğitiminde en etkin faktörlerden biri olan okulun din eğitimindeki yeri açıklanmaktadır ve bazı batı ülkelerinde uygulanan din eğitimi yaklaşımlarına yer verilmektedir. Okulda verilen din eğitiminin nasıl olması gerektiği açıklanırken en önemli tartışmalardan biri olan “din eğitiminin okulda yapılıp yapılmaması”, okul öncesi ve ilkökul dönemi kapsamında, dinin kişisel bir tercih olduğu, okulların kamusal alan oluşu ve dini mekânlara dönüştürülmemesi, somut işlemler döneminde dinin anlaşılamayacağı meseleleri itiraz ve cevaplarıyla birlikte açıklanmıştır. Ardından belirtilen gelişim dönemlerinde din eğitiminin pedagojik ve teolojik temelleri Almanya ve İngiltere'deki uygulama örnekleriyle değerlendirilmiştir.

Okulda verilen din eğitiminin ilke ve yöntemleri açıklanırken öncelikle eğitimcilerin sahip olması gereken yeterliliklere değinilmektedir. Ardından okulda verilen din eğitiminin ilkeleri, dinî tecrübeleri zenginleştirme, teolojik konuşmalar yapma, dua alışkanlığı kazandırma, kutsallık hissini geliştirme, kıssalar yoluyla değer geliştirme olarak ifade edilmekte ve bu ilkeler çerçevesinde okullarda yapılabilecek etkinliklere yer verilmektedir.

Üçüncü bölümün son konu başlığı olan medyada din eğitiminde, medyanın nasıl bir içeriğe sahip olması gerektiği ve var olan medya araçlarının nasıl kullanılması gerektiği soruları çerçevesinde, medya-din-çocuk ilişkisine vurgu yapılmakta, dinin medya tarafından öğretilmesinde doğrudan veya dolaylı olarak sunulmasının olumlu/olumsuz yanları değerlendirilmektedir. Medyada din eğitiminin ilke ve yöntemleri, çocukların ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması, gerçek yaşam deneyimleriyle ilişkilendirilmesi, medya araçlarının birlikte kullanılması ve medya okuryazarlığının geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Erken çocukluk dönemi din eğitimiyle ilgili yapılan çalışmaların dini, psikolojik ve pedagojik bütünlüğünün sağlanması, uygulanan eğitimin doğruluğu noktasında önem taşımaktadır. Ele aldığımız eser, çocukluk dönemi ve din eğitimiyle ilgili yapılmış olan dini, psikolojik ve pedagojik

araştırmaların tanıtılması ve doğru bir din eğitiminin nasıl olması hususunda alana önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çerçevede yazarın kitabın hazırlanmasındaki amacı, bu dönem çocukları için verilecek olan din eğitiminin kalitesini arttırmak, dini gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde desteklenmesine yardımcı olmak, onların gelişimine uygun bir din eğitimi ortamını sağlamaktır. Eser bu amaç doğrultusunda, içerdığı bilgilerle erken çocukluk eğitimi ve bu dönem din eğitimiyle ilgilenen tüm anne-babalara, öğretilenlere, ilahiyat fakültesi öğrencilerine ve akademisyenlere katkı sağlama, yol gösterici olma özelliğine sahiptir.

Rumeysa Küçük, Yüksek Lisans Öğrencisi

Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Bursa/Türkiye

rmysakck@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-3608-8871>